

a lelőhely középső és K-i részén sűrűsödtek. A lelőhelyen lévő 62 objektum többsége egyrétegű volt, igen kevés leletanyaggal. Többségük gödör (33), melyek közül 1 a bronzkorra és 4 a római korra keltezhető 28 gödör, 8 sekély árok és 29 cölöphely nem tartalmazott leletanyagot.

A leletek a Kulturális Örökségvédelmi Szakszolgálat pécsi regionális irodájában történő elsődleges feldolgozás után a Magyar Nemzeti Múzeumba kerülnek végleges elhelyezésre.

Munkatársak: Domján Anita, Pelikán Márk, Mezei Tamás technikusok.

HERBÁLY RÓBERT

331. Nagybánhegyes, Kovácsházi határszél (KÖH 73087)

(Békés megye) B, Sza

2010. augusztus 9. és szeptember 1. között végeztünk megelőző feltárást a MOL-7 jelű lelőhelyen, a Kunágota MOL gázvezeték építéséhez kapcsolódóan. A feltárással érintett lelőhely a nyomvonal 13+450–13+950 km-pontjai között található, Nagybánhegyes belterületétől kb. 1600 m-re DDNy-ra, a Reformátuskovácsházától elválasztó határvonal két oldalán, a Montághy-úti-föld és a Tanárnő-dűlő határrészekben, felerészt a kovácsházi területre átnyúlva. A korábbi terepbejárás során egy 450×300 m-es körzetben őskori és szarmata kori kerámiatöredék került elő. A feltárt 2772 m²-ből 1992 m² volt objektumokkal fedett. A 400 m hosszú és 6 m széles szelvényben 75 stratigráfiai jelenség, ill. 65 régészeti objektum került napvilágra. Ebből 7 bronzkorinak, 53 római kori szarmata jelenségnek bizonyult, a többi ismeretlen és újkori objektum volt. Mindkét korszakot telepobjektumok képviselték. Ezek zömében kisebb-nagyobb agyaggyerő gödrök voltak, amelyek később a telep hulladékaival töltődtek fel.

A szelvény középső harmadában, közel 100–120 m hosszan került elő az a 7 bronzkori objektum, melyek közül 4 kerek szájú, hordós, vagy méhkas alakú verem volt, 3 pedig nagyméretű gödörkomplexum részlete. Igen nagy mennyiségű kerámia, állatsont került elő belőlük. A leletek döntő hányadát képviselő kerámia között gyakoriak a kisebb füles bögrék, ahol a fül szinte mindig a peremből indul. Emellett feltűntek nagyobb tárolóedények darabjai is. A terület gondosan simított, fényes, fekete vagy barnás, gyakori a foltosra égett felület. A soványítás kizárólag kerámiazúzalékkal történt. Az edényeken megfigyelhető díszítések között gyakori a seprűs besimítás, a plasztikus háromszög átmetszetű lécdísz, a bütyökdíszek egyszerű, zömében kisebb variációi, de gyakori az ujjbenyomkodott léctag is, amely zsinegdísz-szerűen az edény füléhez is kapcsolódhat. A bekarcolt díszítményekkel ellátott töredékek száma csekély. A területen pár csaknem ép bögre is előkerült, amelyekre jellemző a nyomott gömbös test, a vállvonal lépcsős tagolása, esetenként talpkorong is megfigyelhető volt. A csontleletek között figyelmet érdemel egy kiszé-

lesedő végű lapos ép csonttű. Az egyik gödörből kúp alakú agyagból készült átfúrt szövőszéknehezék került elő. A kőeszközök között néhány pattintott (nyílhegy) és csiszolt (őrlőkő) darab érdemel említést. A formai jegyek és a díszítések alapján a települést a bronzkor korai időszakának végén, ill. a középső bronzkor elején lakhatták.

A szelvény teljes hosszában megtalálható *szarmata* telepobjektumok között a gödrök mellett 2–3 épületmaradvány is előkerült. A vermek csoportokba rendeződve kerültek elő, köztük kisebb-nagyobb szabad területek húzódtak. Többségük az általános és klasszikus hengeres, hordós, teknős, vagy méhkas alakú formát mutatta. Ezek között volt pár igen nagyméretű is. Néhány verem az ásatási felület K-i oldalán ezektől eltérő ovális szájú, igen nagyméretű agyaggyerő, tagolt aljú gödör volt. Jellemző a szarmata vermekre, hogy leletanyaguk 80%-a a betöltés felső harmadában húzódnak ún. omladékrétegből került elő. A házak között egy nagyobb, csaknem teljesen a szelvényünk területére eső, kissé az altalajba mélyített aljú épület maradványa emelhető ki. A téglalap alaprajzú, ÉNy–DK-i tájolású épület hossz tengelyében, az épület középső harmadában egy-egy cölöphely került elő. Ezek alapján a tetőszerkezet a nyeregtető és a sátoztető közötti átmeneti formaként képzelhető el. Az épület korát a ház padlóján előkerült római készítésű, bronzból öntött pontkördíszes gombos végű, lapos szíjszorító szíjvég alapján a Kr. u. 2–3. századra tehetjük. A leletek között természetesen döntő többségben vannak a korongon készült, sávosan simított edények töredékei. Gömbös, duzzadt peremű, lépcsősen tagolt falú tálak, nagyobb hombárok töredékei mellett jelentős a kézzel formált fazekak száma is. Utóbbiak peremén ferde bevagdosások, oldalukat geometrikus vonalakkal osztották mezőkre. Több gombos fedő töredéke is előkerült az objektumokból. A szarmata település lakói kapcsolatban álltak a római fennhatóság alatt lévő területekkel. A kapcsolatok két irányba mutatnak. Több, nagyobb méretű, római fehér mázas amphora perem- és oldal-töredék a Fekete-tenger irányába mutató kereskedelem bizonyítéka. A gombos végű bronz szíjvég, valamint egy vadászjelentes terra sigillata töredék előkerülése a Ny-i irányú kapcsolatokra utal. A római készítésű importok valamint a barbár kerámia stílusa alapján a szarmata településrészletet a Kr. u. 2–3. századra datáljuk.

Munkatársak: Nagy Norbert, Takács Gábor, Gyűrösi Tímea ásatási technikusok. A geodéziai felmérést a Nemzeti Örökségvédelmi Központ szegedi régiójában dolgozó geodéták végezték.

PÓPITY DÁNIEL

332. Nagybánhegyes, Összekötő út (KÖH 73093)

(Békés megye) B

A Kunágota MOL-8 jelű lelőhely Nagybánhegyestől DDNy-ra található, a Kaszapert Nagybánhegyessel összekötő műút ÉNy-i oldalán, a Tatár-árok nevű egykori

patakmeder K-i oldalán, egy sík, lapályos szántón. Az előzetes terepbejárás során azonosított nagyméretű lelőhely 293 m hosszú szakasza esett a Kunágota MOL gázvezeték nyomvonalába. A kutatott 698 m²-ből 132 m² bizonyult régészeti fedettnek. A megelőző feltárást 2010. augusztus 16–24. között végeztük el, melynek során egy szórványos középső bronzkori telepet találtunk. A lelőhelyen a 70–100 cm humuszréteg eltávolítása után négy objektum feltárását figyeltük meg. Ezek közül három közepes méretű szemetesgödörnek, egy pedig kútnak bizonyult. Az objektumokból közepes mennyiségű kerámia és patics, valamint kevés állatcsont került elő. A gépi humuszolás során a legfelső – szántott – humuszrétegből meglehetősen nagy mennyiségű őskori kerámiatöredéket és paticsot gyűjtöttünk.

A leletek az elsődleges feldolgozás után a Békés Megyei Múzeumok Igazgatóságára kerülnek végleges elhelyezésre.

Munkatársak: Kulcsár Zoltán, Frank Tamás, Tarján László technikusok.

HARGITAI ANDRÁS

333. Nagybánhegyes határa

(Békés megye) B, Sza, Á

A Kunágota mezőfejlesztés project (Kág-4 jelű kút termelésbe állítása) keretében tervezett vezeték nyomvonalán 2010. február 27–28-án végeztünk szisztematikus régészeti terepbejárást.

Bas-dűlő déli része (KÖH 73085): A nyomvonal által érintett 0104/29 hrsz.-ú területen, a Nagybánhegyestől DNy-ra, Kaszapertől DK-re eső Bas-dűlő D-i szélén lokalizáltuk a lelőhelyet. A területen megfigyelhető geográfiai viszonyokat a térkép szintvonalai alapján lehet csupán hozzávetőlegesen azonosítani, mert a táj szabad szemmel alig követhető terephullámokkal tagolt. A lelőhely kiterjedése mintegy 200×200 m-es körzetben határozható meg. Egész területén Árpád-kori kerámialeletek fordultak elő.

Bas-dűlő, Juhász-tanya (KÖH 73089): A nyomvonal által érintett 0104/22–23, 30–31 hrsz.-ú ingatlanokon, Nagybánhegyestől DNy-ra, Kaszapertől DK-re, a Bas-dűlő közepén, az egykori – s a térképen még jelölt – Juhász-tanya helyétől kb. 100 m-re Ny-ra, ill. a Bas-dűlő ÉNy-i végében lévő nádas, vizenyős, lefolyástalan mélyedéstől DK-i irányban ugyancsak 100 m-re elhelyezkedő lelőhelyet találtunk. A terület sík, tagolatlan, s a térkép szintvonalai is csak hozzávetőlegesen azonosítható terephullámokat jelöl. Ezen a környéken, mintegy 300×200 m-es körzetben őskori, szarmata kori és Árpád-kori edénytöredékek jelezték a lelőhely kiterjedését. Az őskori és a szarmata kori kerámialeletek kisebb mennyiségben, az Árpád-kori darabok viszont nagyobb számban kerültek elő.

Kovácsné házi határszél (KÖH 73087): A nyomvonal által érintett 0199/12–15, 0127/24–25 hrsz.-ú telkeken, Nagybánhegyes belterületétől DNy-ra kb. 1600 m-re, a Reformátuskovácsné házától elválasztó határvonal két oldalán, a Kiosztott földnek nevezett dűlő K-i végében, felerész

a kovácsné házi területre átnyúlva, mintegy 450×300 m-es körzetben lehetett a felszínen őskori jellegű s ennél is nagyobb számban szarmata kori kerámiatöredékeket gyűjteni. A lelőhely É-i, középső részén egy csatorna halad a települések határvonalára mentén, s a lelőhely területén fordul ÉNy-i irányba. A lelőhely itteni É-i szélét nem lehetett pontosan meghatározni. Ugyanígy bizonytalan a kiterjedése a D-i szélén is, ahol a térkép is jelöli a felszínen lévő kisebb, hosszúkás, lefolyástalan mélyedést. A lelőhelyre semmilyen határozott geográfiai alakzat nem hívja fel a figyelmet, a leleteket lényegében a sík, tagolatlan felszínen sikerült gyűjteni. A térkép a lelőhely területétől egy nagyobb kiterjedésű, mélyebb fekvésű területet jelöl – elképzelhető, hogy évezredekkel korábban ez vízállásos terület volt, s az őskori és a szarmata kori népek ennek a déli partjára húzódva telepedtek le.

Összekötő út (KÖH 73093): A nyomvonal által érintett 0102/33–35 hrsz.-ú területeken, Nagybánhegyestől DNy-ra, a Reformátuskovácsné háza és Kaszaper közötti műúthoz vezető összekötő útnak közvetlenül az ÉNy-i oldalán, Nagybánhegyes belterületétől kb. 1900–2000 m-re elhelyezkedő lelőhelyet azonosítottunk. A térkép is jelzi azt a határozott, DNy–ÉK irányú mélyedést, amelynek neve a térkép jelölése szerint „Tatár-árok”. Kétségtelenül egykori vízmeder volt, ha napjainkra már ki is száradt. A Tatár-árok K-i oldalán, annak partján, ill. attól a kaszaperi műút felé haladó összekötő út nyomvonalára irányában, É-ről és D-ről is egykori vízmederrel, valamint mély fekvésű, régen minden bizonnyal vízjárta területekkel határolva helyezkedik el a lelőhely, hozzávetőlegesen 300×300 m-es körzetben. Területén bronzkori kerámialeletek fordultak elő.

Tatár-árok (KÖH 73091): A nyomvonal által érintett 0102/34–35, 0102/53–55, 0104/29 hrsz.-ú területeken, Nagybánhegyestől DNy-ra, a Reformátuskovácsné háza és Kaszaper közötti műúthoz vezető összekötő út nyomvonalától ÉNy-ra, az utóbbi összekötő úttól kb. 350 m-re, a térképen is jelölt ún. Tatár-árok Ny-i oldalán elhelyezkedő lelőhelyet dokumentáltunk, az Oravecz-dűlő ÉK-i szélén. A lelőhely becsült 550×400 m-es kiterjedési területén a felszín kisebb terephullámok teszik változatossá. A Tatár-árok kétségtelenül kapcsolatban van a közelben lévő, és épp az árok nyomvonalára felé DNy-i irányból haladó Tatár-sáncsal és annak árkával is. A lelőhely ÉK-i és D-i szélé bizonytalan, ezekben az irányokban kiterjedtebb terepbejárást nem végeztünk. A Tatár-árok felőli harmadban kevés és kopott őskori kerámialeletet találtunk, míg a lelőhely ÉNy-i felében és szélé felé főleg szarmata kori és Árpád-kori edénytöredékeket lehetett gyűjteni.

SZATMÁRI IMRE

334. Nagybánhegyes határa

(Békés megye) Sza, A, Á, I

2010 júliusában megelőző régészeti feltárást végeztünk a Kunágota MOL gázvezeték-fektetés által érintett lelőhelyeken.